

УДК 330.101.8(477):351.86

БІДНІСТЬ ЯК ГЕНЕРАТОР ЗАГРОЗ НАЦІОНАЛЬНІЙ БЕЗПЕЦІ УКРАЇНИ

Автор – Анастасія Навізінська¹, студ. гр. ФІН-22
Науковий керівник – ст. викладач каф. економічної теорії і права
Василь Хоменко²

¹anastasiyanavizinskaya@gmail.com, ²khomenko@gmail.com

Придніпровська державна академія будівництва і архітектури

Бідність в Україні за роки капіталістичної реставрації стала потужним генератором загроз для суспільства й держави, веде до соціальної і економічної стагнації суспільства, руйнації найціннішого ресурсу – людського. Відтак з'ясування взаємозв'язків між бідністю, як системним і багатогранним явищем, та загальним станом справ у державі, її національною безпекою потребує ретельного осмислення і аналізу.

Тотальна бідність в Україні – результат відтворення та поглиблення капіталістичної логіки, нестримного прагнення української «нової» буржуазії до прибутків у відносинах між капіталом і працею. Розподіл між ними такий: праця – 16,3 %, капітал – 83,7 %.[8] Частка фонду заробітної плати у складі ВВП з 2014 р. по 2018 р. скоротилася з 42–43 % до 34–35 %. У розвинутих країнах світу вона складає 50 % [3]. Частка зарплати в собівартості продукції становить лише 6,5 %, тоді як у європейських країнах – понад 30 % [9]. Україна демонструє найвищий рівень експлуатації в Європі, а відтак – і бідності.

Низький рівень доходів населення зменшує його споживачські потреби, внутрішній попит на товари і послуги, унаслідок чого відбувається зменшення обсягу та масштабів виробництва, а відтак і реального ВВП. Згортання виробництва неодмінно супроводжується скороченням робочих місць, зростанням безробіття, незадоволеності людей своїм рівнем життя, що генерує виникнення локальних протестних акцій, соціальної напруги.

Вкрай низькі доходи українці витрачають переважно (82,5 %) на споживання, що унеможливорює формування заощаджень та послаблює інвестиційну безпеку держави, як наслідок, і економічну безпеку суспільства.

Через брак коштів бідні верстви населення не можуть харчуватися відповідно до науково-обґрунтованих норм, лікуватися та відпочивати, забезпечити оплату освіти собі та своїм дітям.

Неповноцінне харчування негайно позначається на працездатності людей, їх відчуттях і поведінці. Втрачається трудова мотивація, економічна активність; люди вдаються до вторинної зайнятості; стають учасниками

акцій соціального протесту; стають на шлях злочинності: крадіжок, грабежів, розбоїв.

Бідність вбивчо впливає на здоров'я. За результатами соціологічних досліджень 48 % опитаних відмовились від лікування через дороговизну ліків, 50,4 % відклали лікування через брак коштів. Зменшувати кількість прописаних ліків або вживати лише частину з них з фінансових причин – 56,5 %, опитаних [6]. За такої ситуації лише 40 % дорослих жителів України оцінюють своє здоров'я як хороше або дуже хороше, 46 % – як середнє або не змогли визначитись, а 14 % – як погане або дуже погане.

Наразі бідність породжує: виникнення масштабних епідемій та пандемій; масове поширення СНІДу, туберкульозу, наркоманії та алкоголізму; зростання смертності, депопуляцію, скорочення середньої тривалості життя. Дослідження показують: орієнтовні витрати економіки України через передчасну смертність складають 6 % ВВП (близько 10 млрд дол. на рік); внаслідок депопуляції населення країни зменшилось на понад 10 млн осіб; через зниження тривалості життя тільки у 1990–2003 рр. на 2,7 роки рівень ВВП на душу населення впав на 26 % [9].

Несприятлива ситуація, з точки зору національної безпеки, складається і в освітній сфері. За Індексом рівня освіти Україна посідає 47-ме місце з 189 країн світу і близько 56 % українців віком 30–34 років мають вищу освіту [4], але за отриманою спеціальністю працюють лише 45–50 % дипломованих фахівців [9]. Інші масово виїждять за кордон, що стало справжньою трагедією для України.

Спостерігається й інша досить небезпечна тенденція: вихідцям з незаможних родин, за умов трансформації освіти у ринкові відносини, дедалі важче навчатися у ЗВО, оскільки знання стали товаром. Діти ж забезпечених батьків навчаються в елітних навчальних закладах, що веде до елітизації освіти. Освічені верстви населення поступово стають замкнутою «кастою». Як наслідок, зростає розшарування суспільства на монополістичних і бюрократичних магнатів і безправних, з невисоким рівнем «культурно-освітнього капіталу», працівників, які не можуть працювати у сферах високотехнологічного виробництва і різних структурах влади.

Низький рівень професійно-освітньої підготовки вкрай негативно позначається на ефективності національної економіки: продуктивність праці у 2019 р. в Україні складала 29,3 тис. дол. США на людину на рік, тоді як у США – 127 тис. дол., у Франції – 121 тис. дол., в Німеччині – 104,8 тис. дол., Японії – 72 тис. дол., Польщі – 71 тис. дол. [9]; за ВВП на душу населення до війни ми займали 117-те місце, а за рівнем конкурентоспроможності – 85-те. Обсяг нової для ринку інноваційної продукції у 2020 році становив усього 0,2 % від обсягу всієї реалізованої промислової продукції [4].

При застійній формі бідності формується таке суспільне середовище, в якому бідність сприймається як нормальний стан, тобто формується психологія бідності, при якій людина не прагне до підвищення рівня життя, мінімізує зусилля щодо поліпшення власного добробуту, а відповідальність за своє становище перекладає на державу. Якщо такі очікування не виправдовуються, вони поступово змінюються на протестні настрої. Люди готові виходити на вулиці щоб «потребувати своє», а під впливом опозиційних лукавих політиків – і зміни влади, «сильного лідера», що становить загрозу політичній безпеці держави.

Отже, бідність в Україні як ракова пухлина, її метастази нівечать соціальні відносини, порушують репродукцію політичної влади, гальмують економічний розвиток, унеможливають формування самодостатнього й високотехнологічного оборонного комплексу, руйнують людську психологію, високу культуру й духовність нації.

Список використаних джерел

1. Інформаційна економіка – шанс побудови нової моделі розвитку суспільства чи ілюзія шансу? *Економіка України*. 2019. № 2. С. 3–21.
2. Іваць А. Р., Романов А. П. Доступність медичної допомоги як актуальна проблема громадського здоров'я. *Економіка і право охорони здоров'я*. 2018. № 2. С. 110–111.
3. Куцяк В. О., Чопенко Т. М. Основні парадигми та можливості подолання бідності в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 6. С. 179–182.
4. Онищенко В. П. Людський і соціальний капітал України в період післявоєнного відновлення. *Економіка України*. 2023. № 1. С. 3–19.
5. Павлюк Т. І., Новак І. Г. Рівень бідності в Україні та його причини. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 6. С. 281–287.
6. Самооцінка стану здоров'я населення України, квітень, 2021 URL: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1042&t=7&page=2#:~:text=%D097d0b0d0b3d0b0d0bbd0bed0bc2c20d181d1>.
7. Стратегія продовольчої безпеки України. [Електронний ресурс]. URL: <https://agropolit.com/spetsproekty/953-prodovolcha-bezpeka-ukrayini-abo-gasinnya-pojeji-bez-jodnoyi-strategiyi>
8. Харазашвілі Ю. М., Грішкова О. А. Якість життя в системі соціальної безпеки України : індикатори, рівень, загрози. *Економіка України*. 2018. № 11–12. С. 157–171.
9. Чижиков Г. Що варто змінити у поведінці українців задля кращого життя. [Електронний ресурс]. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2021/09/16/677896/>